

מכתב המלצה וקריאת קודש

מאת כה"ר הגאון רבי משומר צוברי שליט"א

רב מקומי בגן יבנה

משומר צוברי
רב מקומי בגן-יבנה
שכונת עמידר רח' סיני 39
טל. 08-574324
גן-יבנה

י"ח אדר התשע"ב

המלצה - וקריאת קודש

שמח ורחב לבבי לקבל מאת מערכת 'הלכה ומסורה' לפני כל חג ומועד, חוברת הלכות ומנהגים בענין החג - ערוכים בטוב טעם ודעת כשולחן הערוך לפני כל מי שחפץ רק לאכול, ומתאים לכל קהילות עדתינו. א"ל שחפץ רק לאכול

בעיקר בבתי הכנסת שכל מתפלל ימצא את מנהגו. כמו"כ קובץ עיקרי חידושים בירורי הלכות ומנהגים מגדולי רבני עדתינו שליט"א. א"ל שחפץ רק לאכול

וראויים המתנדבים והעוסקים בזה להוציאם לאורה - לברכת התורה אשר יקיים את התורה הזאת, לזכות את הרבים בנתיבות אור התורה וההלכה. א"ל שחפץ רק לאכול

ובזה אני פונה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה וההלכה לתרום בעין יפה וכטוב לב למפעל התורה הלכה ומסורה, כי אם אין קמח אין תורה וההוצאות מרובות, ויתברכו בנוסף לברכה הנ"ל - א"ל שחפץ רק לאכול

לברכת עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר. א"ל שחפץ רק לאכול

בברכת התורה לומדיה ומחזיקיה

בברכת התורה לומדיה ומחזיקיה

בברכת התורה לומדיה ומחזיקיה

בברכת התורה לומדיה ומחזיקיה

בברכת התורה לומדיה ומחזיקיה

לע"נ המנוח היקר באדם
הר"ר השה"ט **בשי** ז"ל בן רחמים ומרים
פולבש הכהן ז"ל
נלב"ע א' אדר התשע"ב
ת.נ.צ.ב.ה

לע"נ הצדיק רבי שלמה ב"ר
שלמה טיירי זצ"ל.
ולע"נ מארי שלמה ב"ר יוסף
טיירי זצ"ל
תנצב"ה
ולהצלחת התורם ומשפחתו

לע"נ מארי נסים בן רבי
יוסף קרואני זצ"ל, נלב"ע י"ט
אדר ב' התשנ"א
תנצב"ה

לע"נ רבי יעקב בהרה"צ
יחיא טויל אריבא זצ"ל נלב"ע
י"ז תשרי תשנ"ח חוה"מ
סוכות תנצב"ה

ולהצלחת ולרפואת מרת מזל
אריבא תחי' ומשפחתה הי"ו

לע"נ ר' יצחק ב"ר מנצור
יחיא זצ"ל דורש אלקים,
אוהב תורה ולומדיה.
נלב"ע י"ב אלול התשע"א
ולע"נ האשה הישרה
והצנועה מרת נדרה ב"ר
עוואד יחיא ע"ה. נלב"ע י"ג
טבת התשס"ט תנצב"ה

להנצחות נא לפנות למערכת, הפרטים בסוף החוברת

תוכן העניינים

רגע בהתבוננות

אמונה. כה"ר הגאון רבי שלמה קורח שליט"א ..... ז

גנוזות

מכת"י תכלאל כמוהר"ר יצחק ב"ר אברהם ונה זיע"א.

ענייני ראש חודש וחזה"מ ..... טו

תשובת כמוהר"ר חיים ב"ר יוסף קורח זיע"א מכת"ק, עם מקורות
וביאורים, מאת כה"ר הגאון רבי פנחס קורח שליט"א.

בענין ספק הזכיר יעלה ויבוא בר"ח ..... יט

בירור הלכה

בענין המצה בזמנינו וברכתה.

כה"ר הגאון רבי שלמה קורח שליט"א ..... כה

בענין מנהגי הקדיש לאחר קריאת התורה.

כה"ר הגאון רבי אברהם שמן שליט"א ..... לב

שרשי מנהגי תימן

א. בענין בדיקת חמץ [עמ' לח]. ב. סדר ספירת העומר [עמ' מדי].

כה"ר הגאון רבי אברהם אריה שליט"א ..... לח

בירור הלכה

בדיני המצה א. שמורה - משעת קצירה או טחינה.

ב. מצות מכונה. ג. מצה שרויה.

הגאון רבי אבנר עפגין שליט"א ..... נד

בענין אין מערבין שמחה בשמחה.

הגאון רבי עזרא קרואני שליט"א ..... ע

בדין ר"ח דאיקרי מועד. הגאון רבי יפת זכריה שליט"א ..... עו

כתית למאור

ביאורים בדברי מאור גולת תימן רבינו השתילי זיתים זיע"א.
בענין הסדרת התפילה בר"ח ובמועדים, ובענין ברכת שהחיינו על ההלל.
מאת הגאון רבי חזקיהו דחבש שליט"א ..... עט

בירור הלכה

בענין חליצת התפילין קודם מוסף של ר"ח.
הגאון רבי אוריאל חוברת שליט"א ..... פד
בענין מלאכת רבים במועד.
הגאון רבי יורם סירי שליט"א ..... פז
קטעים מתוך ספר 'פלאי התביר' (עדיין בכתובים) סוגיות בתלמוד ובהלכה,
הנלמדים מתוך טעמי המקרא.
הגאון רבי עמרם קורח שליט"א ..... צג

משולחן המערכת

הרה"ג רבי יצחק קרואני שליט"א
א. בענין ברכת ברוך אשר נתן בשם ומלכות בראש חודש ובחול המועד
למי ששכח להזכיר יעלה ויבא ..... צט
ב. בענין המברך ברכת המזון במוצ"ש כשחל ר"ח ביום ראשון ..... קט
הלכות ומנהגים – ראש חודש ..... קטז
עיוני תפלה – ביאורים והערות על הפיוטים שער הרחמים [עמי קנט],
ושירו לאל נבוני [עמי קסג] ..... קנט

חקירה ודרישה

מחקרים במורשת תימן. פרסום ראשון. א. עוד גילוי מהשמים לרבינו בעל
השתילי זיתים, [עמי קסז]. - ב. עדות על סייעתא דשמיא מיוחדת במעשה
שהיה עם רבינו בעל השתילי זיתים בהיותו שוי"ב, [עמי קסט]. ב. עוד בענין
רבי דוסא, [עמי קע]. ..... קסז
מכתבים ותגובות ..... קעה
עם הספר על ספרים וסופרים - ספר תורת הזבח כתיי ..... קעט

רגע בהתבוננות

מאמרי מוסר

אמונה

מאת כה"ר הגאון רבי שלמה קורח שליט"א

זקן רבני תימן

בלב מלא מזימות אין בו מקום פנוי לאמונה

שורש תיבת אמונה, הוא לשון הסכמה וקבלה, כאמירת אמן, ולכן אנו בתפלה אומרים אמת ואמונה כל זאת וקיים עלינו וכו'.

וכדברי דוד לשלמה בנו במאמר השי"ת: "אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת, בכל לבבם ובכל נפשם" [מלכים א' ב, ד.]. וכן שלמה העיד על אביו ואמר: "כאשר הלך לפניך באמת ובצדקה ובישרת לבב עמך" [שם ג, ו].

הטובלים ושריץ בידם

וגם בפנותו למקום ב"ה, אמר, "אודך ה' ביושר לבב" [תהלים קיט, ז]. ועל זאת גם התפלל, "לב טהור ברא לי א-להים ורוח נכון חדש בקרבי" [שם נא, יב.]. וכן ק"ק ישראל מתפללים "וטהר לבנו לעבדך באמת", ורבו מלספור ראיות לענין זה.

כי אם אין יושר וטהרת הלב, הרי כל מה שיעשה אדם מתורה ומצות, טובל הוא ושרץ בידו, ועל זה נאמר [ישעיה א, יב], "כי תבאו לראות פני מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי".

גם מצות לאהבה את ה' א-להיך בכל לבבך, ודרשו בשני יצרך, שאם אין הלב פנוי במלואו לכל האמת הרי כדברי הרמב"ם בהל' א"ב פכ"ב הכ"א:

"שאין הרהורי עריות באין אלא מלב פנוי מחכמה."

וגם בכל מצוה ומצוה ות"ת, אם הלב מלא באמונת אמת, אין מקום לרמאות לנוח
שם. וכבר אמר שלמה: ואיש מזימות ירשיע [משלי יב, ב.].

וזה מה שאמר שמואל לשאול:

"החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה', הנה שמוע, מזבח טוב,
להקשיב, מחלב אלים, כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר..." [שמואל
א' טו, כג. וכן:]

"לא תוסיפו הביא מנחת שוא, קטרת תועבה היא". [ישעיה א, יג. וכן:]

"כי חסד חפצתי ולא זבח, ודעת א-להים, מעולות". [הושע ו, ו.].

אל תבוא לחצרות ה' צבוע

וכתב אבי מו"ז מהרי"ק, בספרו משכיל דורש [שמות ב, כג.].

"אם תהיה הזעקה שלא מתוך קירות הלב באמת, אפילו תהיה בקול
גדול עד לשמים, לא תעלה אל ה', ולא תשמע לעולם. ואין הקול והדיבור
אלא להשמיע פעולות הלב", ע"כ.

צדיקים ארורים

קצרו של הדבר, אל תבוא לחצרות השי"ת, ואמונתך וקיום מצות ברמייה הן, ואינך
אלא ארור שנאמר [ירמיה מח, י] "ארור עושה מלאכת ה' רמיה", וצביעות היא. כמו
שאמר ינאי מלכא לדביתיה. אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין אלא מן
הצבועים, שדומין לפרושין שמעשיהם כמעשה זמרי, ומבקשין שכר כפינחס. [סוטה
כב, ב.].

חניפי תורה

"ר' בנימין פתר קריא בחניפי תורה, סוברין כל עמא שהוא קריין, ולית הוא קריין. תנויי, ולית הוא תנויי. עטוף גולתיה, ותפילין ברישיה, והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם". [קוה"ר ד, א].

ואם תאמר איך יתכן שירמה כל עמא ולא ימצאו מי שיודע עליהם האמת, אלא ברור שהם אנשי תלמידי חכמים, אבל אין בתורתם ממש, וחושבין כל העם כי כך היא הגדולה והתפארת.

וכן יחזקאל זעק על העושים עוול ובוטחים על צדקתם [לג, יג]. ועל העושים עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהא נבל [ירמיה יז, יא]. ופירוש ואם לא יעזבנו בחצי ימיו אבל אחריתו יהא נבל.

וכן מפורש בפרשת עקב, לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגויים האלה ה' מורישם מפניך [דברים ט, ה]. ולא נאמר אין צדקתך ואין יושרך בלבב, אלא לכאורה אפילו שיש צדקתך ויש לך יושר לבב, אין מזה כח וזכות לירש הארץ ולהוריש הגויים.

וכל זה למה, ומפורש הטעם כי עם קשה עורף אתה.

המדות שרשי המצוות

עם קשה עורף אתה, ומכאן יסוד מה שהיו ממרים עם ה', שורשו מקשיות העורף, היינו כל עבירה שאדם חוטא שורשה ממדה רעה, נמצא אדם שקנה לעצמו מדות נשגבות באמת ובתמים לא יחטא שום חטא. וזהו הבנת דרך ארץ קדמה לתורה. לפי שהדרך ארץ שהן המדות, הן שרשים לקיים המצוות.

וכל תכלית שמירת כל מצוה ומצוה היא להיות האדם ישר כמפורש בדברים יג, יט. כי תשמע בקול ה'א לשמור את כל מצותיו וכו' לעשות הישר בעיני ה'א.

ודקדוק בכל מצוה, היא העושה האדם ישר אמיתי, שהרי הוא צריך לקיים לא לשקר ולא להונות ולא לעשוק ולא לגנוב ולא תרצח ותנאף, וארור מכה רעהו בסתר, ודיוק במשקלות ובמדות, וכל הלכות נזיקין והלכות ממונות המפורטים למאות רבות של איסורים וחובים ברמב"ם וטור ושו"ע חו"מ.

ובעוה"ר אנו יודעים כי בכל דור, וגם בימים אלה, אנשים הנמנים עם מחנינו שומרי התורה וחלק מדבריה ועסקניה מחללים ש"ש ברבים ובעולם.
ואין זאת אלא כל הנהגותיהם מעושה וחיצונית וקורדום לחפור בה.

תרי"ג מדות כנגד תרי"ג מצות

ומורגל לומר בשם חכמי הח"ן, כי יש תרי"ג מדות כנגד תרי"ג מצות, ואפילו להעזר במדה מגונה לעבודת השי"ת אסורה. עיין בטור או"ח ס"א, וב"י, שכתב:
"מדת העזות מגונה מאד ואין ראוי להשתמש ממנה כלל אפילו לעבודת השי"ת..." ע"כ.
ופירוש המשנה הוי עז כנמר, הכונה עוז ואומץ, ופשוט.

חניפי תורה על פתאים ומצוקים

וחניפי תורה בעוה"ר מצויין גם בדורינו זה, ובאים אליהם פתיים ובעלי צרה ומצוקה לראות גלגול עיניהם לידע כביכול בנסתרות, ואינם אלא כמו ודורש אל המתים, ומרוקנים כספם וזהבם בדרך נביאי השקר שהיה דינם למות [ספר המצות ל"ת כט].

ואין יסורין באין בלא חטא, לדעת רובא דרובא של חז"ל. וכמובא בגמרא [ברכות ה,

א.]:

”ואיתימא רב חסדא, אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה וכו’, ואם תלה ולא מצא, בידוע שיסורין של אהבה הם”.

עיי”ש בהמשך הסוגיא שיסורין ממרקין עונותיו של אדם, ומשם מבורר כי שתי דעות הן, ויש סוברין שאין יסורין של אהבה אלא כולן למרק עונות, ולא יתכן שלא ימצא, כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ומי לנו גדול כאברהם יצחק ויעקב ומשה רבינו שדקדק המקום ב”ה עליהם כחוט השערה, ויסורין רבים עברו עליהם, ומשה רבינו לא נכנס לא”י ורודפים קמו עליו כגון דתן ואבירם וקורח ועדתו.

הפלוגתא, ביסורי שמים בלבד

ומ”מ, דוקא ביסורין שבאים עליו משמים, ולא שאדם יביא עצמו להתייסר כגון מלקות צומות וגלגולי קרח וכיו”ב, וכבר מגדולי חכמי הדורות שללו זאת מכל וכל. ונראה, כי המביא יסורין על עצמו במו ידיו, עובר על האיסור לחבול בעצמו, כמפורש בהלכות חובל ומזיק פ”ה הל”א. וכל שכן אם יש בזה סרך סכנה, שקרוב הוא ליתן את הדין, כמו שנאמר, ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש [בראשית ט, ה.], ופרש”י מהשופך דם של עצמו.

התיקון והעלייה הברורה הוא עסק בתורה

והתיקון הקל להרבות שכרו ולכפר, הוא בעסק התורה כמו שנזכר במנחות קי, א: “אמר רבא כל העוסק בתורה, אינו צריך לא עולה ולא חטאת ולא מנחה ולא אשם, עיי”ש.

וע”פ דרך זאת יש לפרש בעירובין נד, א:

"חש בראשו יעסוק בתורה, שנאמר כי לוית חן הם לראשיתך. חש בגרונו יעסוק בתורה, שנאמר וענקים לגרגרותיך. חש במעיו..." עיש"ב.

היינו כיון שמה שחש הוא לכפר עון, על כן יעסוק בתורה שהיא כמו קרבנות לכפר. וכן מפורש עוד במשלי, טז, ו. בחסד ואמת יכפר עון.

כיסורי האב לבן, כך מייסר הבורא את האדם

ומכולן ברורים דברי רבינו הרמב"ם במו"נ ח"ג פרק כד, שלא יתכן שהשי"ת יתן יסורין רק כדי לנסותו, כי א-ל אמונה ואין עול, וזה שנזכר באנשי דור המדבר, למען ענותך לנסותך, הוא דבר לכלל לחזק כוח הסבל של העם כדי שיוכלו אח"כ להלחם.

וכמו שכל צבא גם בזמנינו עושין אמונים ומסעות מפרכים, ועל גבם ציוד וכלי מלחמה וצועדים קלומטרים רבים בחום ובמאמץ גדול, כדי להרגילם לעמוד במצבים קשים כשיצאו למלחמה, או כמו שאומרים בזמנינו להחזיק מעמד במצבי לחץ. אבל לכל אחד בפרט אין יסורין בלא חטא, והרוצה עוד יותר ויותר לעלות למעלות נשגבות, ירבה תורה וגמ"ח ומדות טובות.

ושם בפרשה נאמר, כי כאשר ייסר איש את בנו ה' א-להיך מיסרך. בן שהוא כשר ומכבד אביו ואמו ואינו עושה כל רע, האם האב יקום ויכה אותו כדי שיהיה זך וישר יותר, דבר שלא יעלה על הדעת. וא"כ יש כאן סייעתא להרמב"ם שמפורש כי יסורי ה' א-להינו כיסורי איש את בנו, רק במקום שחטאו ולא כשהוא צדיק וישר.

(מתוך ספרו 'ראשית דעת' שיעורי אמונה שי"ל לאחרונה – שיעור ל"ג).

גנוזות

קטעים

מתוך תכלאל כת"י
למוהר"ר יצחק ב"ר
אברהם ונה זיע"א.

תשובת

כמוהר"ר חיים קורח
זיע"א מכת"י ק.

גאון עוזינו מהר"י ונה זצוק"ל היה כידוע אחד מיוחד מגדולי חכמי תימן הקדמונים [לפני כארבע מאות שנה] וחיבר חיבורים רבים ונפלאים, פירוש גדול על התכלאל כלול בהלכות ומנהגים ומהרי"ץ בעץ חיים מרבה להביא מדבריו, וספריו נתפשטו מאוד בכל תימן עד הדורות האחרונים, וכמו שרואים ריבוי ההעתקות ששרדו לפנינו, וכן חיבר עוד חיבורים רבים בהלכה ובקבלה, ולצערינו אך מעט מהם נדפסו. ויה"ר שזכותו תגן בעדינו אכ"ר.

ענייני ראש חודש

ברכת לבנה

בשולחן ערוך לא יברך על הירח אלא במוצאי שבת כשהוא מבושם ומעוטף בבגדים נאים ומיישר רגליו ומברך בנוסח שכתבנו, ואומר בלשון זכר כל זמן שהוא קטן עד י' ימים ונקרא ירח והוא רומז למידת יוסף הצדיק והיא מידת יסו"ד והלבנה רומזת למדת רח"ל והיא המלכו"ת שהיא השכינה עצמה כידוע ליודעי חן מידת דוי"ד וזהו דוד מלך ישראל חי וקים הרומז אליה.

ובספר הזכרון כתב לא יברך על הירח אלא עד ג' או ד' ימים בכדי שיאותו לאורה וכן כתב רבינו יונה בספר היראה. ובשולחן ערוך אמר לא יברך אלא אחר ז' ימים וכן דעת ר' יהודה [?] בארבעה טורים, וזה"ש כל המברך על החדש בזמנו כאלו הקביל פני שכינה.

ואם שכח ולא בירך בזמנו יש לו לברך עד שתתמלא פגימתו שהוא עד ט"ו יום. ושמעתי שבר"ח אב ור"ח תשרי לא יברך אלא אחר עשרה ימים, ולמה, כדי שלא יקביל אדם פני שכינה אלא והוא שמח וכיון שבא ר"ח אב רע מזליה דבר

נש ולבו דואג עליו ומעשרה ימים ואילך אחר התענית לבו מתנחם מעט והוא שמח שזוכר הנחמות, וכן בתשרי עדיין לביה פליג אם מוחלין לו עונותיו אם לאו ומוצאי כפור אז הוא שמח ובכן הוא מברך. ואמר בספר ארבעה טורים יש אומרים פועל אמת שפעלתו אמת וחוזר הדבר על השם יתברך ויש אומרים פועלי אמת שפעולתם אמת וחוזר הדבר על צבא השמים וחייליהם שאינן משנין מה שנצטוו, ופירוש לעמוסי בטן, הם ישראל שנאמר בהם העמוסים מני בטן הנשואים מני רחם, רצה לומר הם הנשואים מאוצר העליון מני קדם והן עתידין להתחדש כמותה כמו שנאמר צדיקים יקראו על שמך דויד הקטן ולפי כך ישראל מונים ללבנה כי הם תלויין בה ע"כ, ולי נראה מה שאומרים פסוק לב טהור ברא לי אלהים כדי לייחד מדת מלכו"ת בתפארת הנראת לב טהור.

כתב הר"ד אבודרהם שבת קודם ר"ח אחר קריאת ההפטרה קודם אשרי מכריז ש"ץ ומודיע לקהל באיזה יום יהיה ר"ח, ומה שמזכירין בו חכמי ישראל לומר שהם קבעו לנו עיבור שנים ור"ח ומועדים ואנו מחזיקין להן טובה

ר'אשי ח'דשים ל'עמך ראשי תיבות רח"ל על שם אשה שתיקנתו ושמה רחל, וסופי תיבות שלראשי' חדשים' לעמך' נתתה' עולה מיכ"ה לומר כי הנשים כפרו בעבודה זרה היוצא מפסל מיכה, ולכן נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מן המנחה ולמעלה בר"ח. מיד שונא, הוא יצר הרע שאין שונא יותר ממנו והקרבות שהיו מקריבין כדי להנצל ממנו ואם אין אתה מפרש כן לא מצינו בימי שלמה שונא, שלא היתה שם מלחמה כלל.

ואם חל ר"ח בשבת מתפללים מוסף אתה יצרת וחותם בסופו ב' מקדש השבת וישראל וראשי חדשים ובימים טובים חותמין מקדש השבת וישראל והזמנים. ולמה בשאר ימים טובים מקדימין מקדימין קדושת ישראל ולא בשבת, אלא לפי שהשבת מששת ימי בראשית קודם שיבואו ישראל אבל שאר ימים תלויין בקידוש בית דין ולפי כך מקדימין קדושת ישראל להן.

ובברכת ההפטרה שלשבת ור"ח מזכיר ענין ר"ח כן כתב הר"ם במז"ל, ובש"ע אמר אין צריך להזכיר ענין ר"ח כלל בברכת ההפטרה שלא נתחייב היום בברכה זו לפי שאין ההפטרה לר"ח וכן בדפוסין לא נזכר ר"ח בברכת ההפטרה וכן נהגו.

וחותם בכל התפילות וישמחו בהם כל ישראל מקשי שמך ולא יאמר אהבי שמך

ומזכירין זכותם לנו. ובליל ר"ח אומר מזמור ברכי נפשי את יי מפני שכתוב בו עשה יריח למועדים ויצירת בראשית עכ"ל.

תיקון ראש חדש, תפילת ראש חדש מי ששכח ולא אמר יעלה בראש חדש בין בלילה ראשונה בין בלילה שנייה אם הוא בשני ימים, אינו חוזר להתפלל אבל אם שכח בבקר ולא אמר יעלה וכן במנחה אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לרצה ואם נזכר אחר שעקר רגליו חוזר לראש התפלה ודווקא ביום אבל בלילה אינו חוזר ומתפלל, אבל בחול המועד אם שכח ולא אמר יעלה בין בלילה בין בבקר בין במנחה אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לרצה ואם אחר שעקר רגליו חוזר לראש התפלה מה שאין כן בלילי ר"ח לפי שאין מקדשין את החודש בלילה ולפי כך אינו חוזר.

ואם חל ר"ח להיות בשבת אומר יעלה ברצה ואינו אומר ביום המנוח אלא מזכיר ר"ח בלבד לפי שכבר הזכיר ענין השבת ולא נתחייב היום בתפלת יעלה, ומעשה באחד שהזכיר ביעלה ביום המנוח וכתב עליו הר"ד אבודרהם קרי ביה מנוח עם הארץ היה. ובשחרית גומרין את ההלל בדילוג ואין מברכין עליו לא בתחלה ולא בסוף לפי שהוא מנהג, וכתב הר"ם במז"ל ויחיד לא יקרא כלל, ואם התחיל ישלים בדילוג כציבור. ובשלחן ערוך כתב שהיחיד קורא בדילוג כציבור וכן נוהגין ע"כ.

קלה בעת שש"צ קורא ההלל ומכווין בו כמו קרית שמע.

פתחת למוסרי. זו רות המואביה ונעמה העמונית שהן שתי מוסרות לדויד ופיתחו הקב"ה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. פי' בסוף גמרא דמסכת פסחים סי' דיא"ש אדי"ש כשד"ך כיצד, אודך כי עניתי אמר דוד, אבן מאסו הבונים אמר י"שי, מאת ייי היתה זאת אמרו א'חיו, [זה היום עשה ייי אמר ש'מואל, אנא ייי הושיעה נא אמרו א'חיו], אנא ייי הצליחה נא אמר ד'וד, ברוך הבא אמר י"שי, בירכנוכם אמר ש'מואל, אל ייי ויאר לנו אמרו כ'ולם, אסרו חג אמר ש'מואל, אלי אתה ואדך אמר ד'וד, הודו ליי אמרו כ'ולם, וזה היה כשנמשח דויד עכ"ל.

טעם יפה למעמדות שלפסח מספר לבוש מלכות לר' מרדכי יפה וזה כלל לשונו מפי השמועה אבל לא העתקתיו מהספר עצמו שאינו מצוי אצלי וזהו:

מש"ך אמר הקב"ה לישראל משכו וקחו לכם צאן והם ערב רב עברו וחשבו להכעיס ומשכו שור ועשו העגל, וזהו כתבנית שור אוכל עשב וזה תור"א כי תרגום שור תורא.

ואם תאמר מהיכן משכו אותו, ממקום הקדש כי כשירד הקב"ה ליתן להם תורה והראה להם שהוא יחידי שנאמר אתה הראית לדעת וכו' וראו ד' חיות המרכבה הנושאות את הכסא האמורין בספר

מפני שכתוב ונקדשתי בתוך בני ישראל ואף על פי שנאמר זרע אברהם אוהבי לא נאמר אוהב שמי וכן נוסחת רבי דויד אבודרהם והדפוסין ע"כ, נשלמו פירושי התפלות שלהחול והשבת ור"ח ע"כ.

תפלת שחרית שלפסח

בספר ארבעה טורים וש"ע, בכל ימים טובים משכימין להתפלל ואומרין הברכות והזמירות של שבת ואומרין נשמת ויוצר אור שלשבת, וארז"ל שנוהגין ביי"ט כשמגיע ש"צ לשרפים ואופנים וחיות הקדש אז מדלג ענין שבת ואומר שמך ייי אלהינו יתקדש וגו' על הסדר. וש"צ גומר ההלל בשני ימים אלו בברכה תחלה וסוף ובשאר ימים בדילוג כר"ח ומפני מה בחג הסוכות אומרין אותו בכל יום מפני שהפסח קרבנותיו חלוקין לפי כך אין אומרין אותו אלא בשני ימים ראשונים, וחג הסוכות אין קרבנותיו חלוקין לפי כך אין אומרין אותו בכל יום.

וכתב הרא"ס ז"ל בספר צרור המור שחג הסוכות גדול מכל המועדים שיש בו ענינים שונים ומצוות מיוחדות מסוכה וד' מינים וקרבנות מיוחדים משבעים פרים ולכן אומר בו הלל גמור בכל הימים מה שאין כן בפסח שאין אומר הלל גמור אלא בשני ימים הראשונים והטעם לפי שבמועד שלפסח עדיין לא היו ישראל בשלימותם שעדיין לא ניתנה להם תורה וכו', ואסור לספר בשיחה

יחזקאל לפני שור מהשמאל וכו' משכו אותו משם וזהו ק'דש.

ואם תאמר למה עשו אותו, לפי שהרבה להם כסף וזהב שנאמר וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל, וזהו בכסף"א ומה עשו בו פסלו אותו במדבר וזהו פס"ל במדבר"א, ומה היה עונשם של ישראל על כך, של"ח בוכר"א, כלומר שנשתלחו הבכורות ונפסלו מלעבוד את השם לפי שהיתה העבודה בבכורות שנאמר וישלח את נערי בני ישראל וכיון שעשו העגל נפסלו ונכנסו הלויים תחתיהם שנאמר ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל, עד כאן שמעתי וכבר ראיתיו בספר הנזכר.

תפלת מוסף

מכריז שליח ציבור תחלה ואומר מוריד הטל כדי שיזכיר לקהל ויאמרוהו בתפלתם. וכתב הר"ם במז"ל בהלכות תפלה פ' י' מי שטעה בימות הגשמים ולא אמר מוריד הגשם אלא אמר מוריד הטל אינו חוזר, ואם טעה בימות החמה ואמר מוריד הגשם חוזר לראש ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו מפני שאין הטל נעצר ואינו צריך בקשה.

ועוד שמנין ט"ל ומנין י"י אחד שוין כן מתולעת יעקב. וכמו שענין חמ"ץ

ומצ"ה יש להם סודות עליונים נתבאר בספר צרור המור בארוכה, כן הזכרת טל ביום א' שלפסח וספירת העומר מיום ב' כי טל הוא רחמים כטעם המצה, והבאת העומר הוא הדין שהוא האיפ"ה, ולכן ספירתו בלילה אחר צאת הכוכבים, והזכרת הטל בתחילת היום ובמוסף שהיא שעת רחמים, ואע"פ ששאלו בירושלמי למה אין מזכירין טל מערב יום טוב הראשון ואמר לית כל עמא תמן, והקשה ויזכרו אותו בתפלת היוצר ותירצו יאמרו כי מבערב זכרוהו ויבואו לזכרו בערב, אבל האמת כי תפלת המוספין הוא עת רחמים כמ"ש במדרש שמעה י"י צדק זו תפלת ערבית, הקשיבה רנתי זו תפלת יוצר, האזינה תפילתי זו תפלת מוסף הלא הוא דכתיב מלפניך משפטי יצא, והיינו טעמא דשופר, ובעבור כי הטל הוא רחמים הצריכו חז"ל לחזור למי שטעה והזכיר גשם במקום טל. ובימות הגשמים אם הזכיר טל במקום גשם אינו חוזר.

ושאלו בירושלמי אם נסתפק לאדם בימות החמה אם הזכיר טל או גשם מה יעשה, והשיבו כי כל ל' יום שהתחיל להזכיר טל אם נסתפק לו חוזר דחזקה מנהגו נקט וגשם הזכיר אבל לאחר ל' יום אינו חוזר דחזקה טל הזכיר כן מספר הר"ר יואל ק' שועיב ז"ל.

**תשובת כמוהר"ר חיים קורח זיע"א מכת"י"ק עם ביאורים
מאת כה"ר הגאון רבי פנחס קורח שליט"א
רב ביהמ"ד שערי הלכה ב"ב
ומח"ס בית מועד ואורח מישור ועוד**

לק"י

בדין ספק הזכיר יעלה ויבא בראש חודש

לענין אם מסופק אם הזכיר יעלה בר"ח שחרית ומנחה אם לאו, רמ"א
בסי' תכ"ב כתב שאינו צריך לחזור, והרב שתילי זיתים כתב בשם ב"י,
ב"ח, מג"א, ט"ז פר"ח ע"ש, אז"ו ושכן נראה דעת הלבוש שחוזר
התפלה, ונראה שכן הדין בתפלת שבת ויום טוב (אז"ו), עיין שת"ז הל'
ר"ח סי' תכ"ב סק"ה. עכ"ל.

מקורות וביאורים

כהלכה ואין מחזירין אותו, שהרי אמרו
ספק התפלל או לא התפלל אינו חוזר
ומתפלל, ולא תהא חמורה הזכרת ראש
חדש מעיקר תפלה. ע"כ.

וצ"ב שדייק בדעת הרמב"ם דאינו חוזר,
ולכאורה אדרבא מדסתם סתומי משמע
דבספק דינו כודאי לא אמר וצריך לחזור.
ועוד צ"ב דלא דמי לספק התפלל
דבשלמא התם הוא ספק בעיקר חיוב
תפלה אם התפלל או לא, אבל הכא
דבודאי לא אמר יעלה ויבא חייב לחזור
והרי הוא כמי שלא התפלל בודאי, וא"כ
בספק הזכיר יש לומר דסרכיה נקט ואזיל
והוי כודאי לא הזכיר. וצ"ע.

עיין בסי' עץ חיים למהרי"ץ בדיני ר"ח
דף קנ"ג שכתב: ספק אם הזכיר אם לאו
אין צריך לחזור. ומבואר שפסק כד'
הרמ"א הנ"ל ודלא כהשת"ז. וצ"ב מקור
מחלוקתם.

והנה דין זה תלוי באשלי רברבי,
שבדברי הראשונים אשכחן פלוגתא זו,
עיין תוס' ברכות דף י"ב עמ' ב' ד"ה
והלכתא דשם אי' מחלוקת בזה, ובספר
הביתים בית תפלה שער ה' אות ז' שכ'
יש מי שפסק ספק הזכיר של ראש חודש
ספק לא הזכיר מחזירין אותו. והר"מ לא
הביא זה, ויראה לי שדעתו שאין זה

ה"ר מאיר נראה מזה בירושלמי שכך נמי אמרינן בר"ח ובחולו של מועד אם נסתפק אם אמר ענין היום אם לא שצריך לחזור, אלא שאח"כ כתב מיהו בפ' שלשה שאכלו גרסינן בירושלמי דבספק הזכיר בר"ח ובחולו של מועד אין מחזירין אותו עכ"ל. ותמהני עליו איך לא נסתכל במאי דאיתמר התם עלה דההיא אשכח תנא ופליג כל יום שיש בו קרבן מוסף כגון ר"ח וחולו של מועד צריך להזכיר מעין המאורע ואם לא הזכיר מחזירין אותו, וכיון דפלוגתא היא ותלמודא דידן אייתי ברייתא דקתני מחזירין פשיטא דלא חיישינן לאידך ברייתא. ואפשר עוד דהתם בירושלמי לא לענין הזכרה דתפלה איירי אלא לענין הזכרה דברכת המזון דהא אהזכרה דברכת המזון דאיירי בה מיייתי לה. עכ"ל הב"י. מבואר בהדיא דדעת הב"י דאף בספק אם הזכיר יעו"י חוזר, ודחה בתוקף ד' הכלבו דס"ל דאינו חוזר.

אך הרמ"א בדרכי משה דחה הראיה של הב"י מירושלמי דתענית וז"ל: ואין דבריו נראין דא"כ מאי איריא ספק אפי' ודאי לא אמרו אין מחזירין אותו כמ"ש סי' קפ"ח. והירושלמי שאמר מתפלל ואינו יודע מה הזכיר וכו' אין ראיה דאיכא למימר דלא מיירי אלא לענין הזכרה ושאלה דנדרגל בהן הרבה, ולכן כל ל' יום אמרינן מה שהוא למוד הזכיר דלא מיקרי הרגל בפחות מל' יום, אבל לענין יעלה ויבא דלא מצינו לעולם שיעברו ל' יום שלא יזכיר יעלה ויבא לא

והמאירי בפירושו לברכות (כט:) כתב כל שאמרנו בטעה ולא הזכיר המאורע ביום שיש בו קרבן מוסף, פירשו בתלמוד המערב שבפרק אין עומדין שהדין כן בנסתפק, ונוסח דבריהם: ספק הזכיר של ראש חודש ספק לא הזכיר מחזירין אותו. ע"כ. וכן דעת הנמוק"י בחי' לברכות וז"ל: טעה ולא הזכיר, פי' לאו דוקא טעה אלא אפי' נסתפק לו אם הזכיר את ראש חודש אם לאו חוזר, והכי איתא בירושלמי בהדיא דגרסינן בפ' אין עומדין וכו'. עיי"ש. והנה דין נסתפק לו לא הביאוהו הרמב"ם ושו"ע, ולדברינו לעיל סתמו כפירושו דדינו כודאי לא הזכיר וצריך לחזור, וא"כ הרמ"א שפסק דאינו חוזר פליג אדברי השו"ע, ואתי שפיר דברי השת"ז שהכריע כד' מר"ן ודלא כהרמ"א, וא"כ דברי מהרי"ץ הם דלא כמר"ן אלא כהרמ"א וצ"ב. ועו"ק שפסק כן מילתא בלא טעמא, ודוחק לומר שסבר בד' מר"ן כמש"כ בס' הבתים הנ"ל בדעת הרמב"ם דאף הוא ס"ל דבספק הזכיר אין צריך לחזור. וגם אין לומר דס"ל דהרמ"א לא פליג על דברי מר"ן. וצ"ע.

והנה הב"י בסי' תכ"ב גלה דעתו בדין זה וז"ל: ואם הוא מסופק אם הזכיר אם לאו נראה בירושלמי פרק קמא דתעניות דמחזירין אותו, דקתני התפלל ואינו יודע מה הזכיר כל שלשים חזקה מה שהוא למוד הזכיר וכתבוהו התוס' בסוף פ"ק דברכות, ולמדנו ממנו לכל הדברים שצריך להזכיר, וגם הכלבו בסי' י"א ב'

דההיא מיירי כשודאי לא הזכיר והכא מיירי בספק, כבר כ' כתב בזה הרב שיירי כנה"ג בשם ס' שדה יהושע דמשמע ליה דכיון שבודאי לא הזכיר חוזר ה"ה נמי בספק לא הזכיר יע"ש, וכיון דבירושלמי קאמר בפ"ק דתענית דחוזר והכא קאמר דאיכא תנא דפליג וס"ל דחוזר הכי נקטינן...

ומעתה בנידון דידן פשיטא ודאי דמחזירין אותו כיון דאפי' בספק הזכיר בר"ח מחזירים כ"ש בספק הזכיר של שבת דמחזירין, דהא אפי' למ"ד דבר"ח אין מחזירין צדד הכלבו לומר דבשבת ויו"ט מחזירין כ"ש לדידן דקי"ל דבר"ח מחזירין פשוט דביו"ט מחזירין וכו' ע"כ. וכ"כ בספר ברכי יוסף ב' מהר"י מולכו דמחזירין אותו.

והנה בספר שיירי כנסת הגדולה הנ"ל האריך מאד בביאור דעת מר"ן והכלבו, ואחר שנו"נ בדבריהם כתב וז"ל: ולענין הלכה, הרב (שו"ע) בספר הקצר לא זכר דין זה דכשהוא מסופק אם חוזר או אינו חוזר, ובעל ל"ח בסי' הנז' כתב דסתמו כפירושו והרי הוא בכלל אם לא אמרו דמחזירין אותו, וכן נראה מדברי הרב אחי בפ' לירושלמי (שדה יהושע) בפ' ג' שאכלו פסק דמחזירין, וכתב בפשיטות שכן פסק רבינו המחבר ז"ל.

אמנם ראיתי לו שכתב וכן פירש הכלבו, ולכאורה ליתא דאדרבה הכלבו פסק דאין צריך לחזור, ופסק בספר המפה (הרמ"א) כמותו כמו שיתבאר. ובדקדוק

מיקרי הרגל ולא אמרינן ביה חזקה מה שלמוד הזכיר. ע"כ.

ומבואר שהרמ"א מחלק בין הזכרת גשמים ושאלה שיש לומר בהם חזקה מה שלמוד הזכיר וחוזר ובין הזכרת יעלה ויבא שאין לומר חזקה מה שלמוד הזכיר ולכן אם הוא מסופק אם הזכיר יעו"י אינו חוזר. וכל הרואה מחלוקת הב"י והרמ"א בדין ספק הזכיר יראה דכרוזא קרי בחיל דפליגי בדין זה, וא"כ מרן בשו"ע לא הביא דין משום דאין חידוש בדין ספק הזכיר ודינו כודאי לא הזכיר.

וכן כתב בדברי חמודות ברכות פ"ד אות נ' שאחר שהביא דברי הב"י כתב וז"ל: ונראה מזה שדעתו לפסוק דלא כהכלבו ומשום כך בספרו השו"ע לא הזכיר דין הספק משום דסתמו כפירושו והוי בכלל לא אמרו דמחזירין אותו. ואני תמה מאד על רמ"א שפסק להכלבו, ורמ"י (הלבוש) כתב לשתי הסברות ולא הכריע. אבל נראה דהכרעת ב"י הכרעה היא דהא טעמא קאמר וכו' עיי"ש.

וכן כתבו המפרשים דדעת מר"ן דצריך לחזור, דהנה הפר"ח כתב כן בד' מר"ן, וכן בספר מאמר מרדכי שם סק"ז ועיין שם ביאור דברי הב"י.

וכן בספר פרח שושן או"ח כלל ד' סי' ג' אחר שנו"נ בדברי הב"י הנ"ל כתב: ולענין הלכה כבר הסכים מרן לפסוק דלא כהר"ם מכח הירושלמי הנז' וכו'

ונהירים, ועל אדני פז הטבעו בדברי גדולי הפוסקים.

ולכן יגדל התימה מה ראה מהרי"ץ לפסוק כדעת הרמ"א שאינו חוזר, וכתב מילתא בלא טעמא לדבריו, ודוחק לומר שדייק מסתימת דברי מרן, וגם מדהוה ליה לפסוק שבספק אם הזכיר יעלה ויבא חוזר, מינה נילף דכ"ש בודאי לא הזכיר, אלא משמע שבספק ס"ל ג"כ שאינו חוזר.

חדא שאחר שבב"י דחה דברי הכלבו בהדיא א"כ סתמו כפירוש. וגם קשה לומר דהכרעת מהרי"ץ היא מטעם סברת שיירי כנה"ג דשב ואל תעשה עדיף ולכן אין לחזור, דהו"ל להביא טעם זה. וגם עצת הכנה"ג להתפלל בתורת נדבה. וצ"ע.

סוף דבר להלכה לדעת מר"ן וכ"פ בשתילי זיתים אם הסתפק אם אמר יעלה ויבא חוזר, ולדעת רמ"א וכ"פ מהרי"ץ אינו חוזר.

לשונו יתבארו דבריו, שלא כתב וכ"פ הכלבו אלא וכן פירש הכלבו, אע"ג דפסק דאין מחזירין אותו אפ"ה פירש הירושלמי בתעניות דכל דבר שצריך להזכיר אם מסופק לו אם הזכיר או לא צריך לחזור. ובספר הלבוש הביא שתי הסברות ולא הכריע. והרב בעל המפה ז"ל פסק כסברת מהר"ם שהביא הכלבו ז"ל דכל שהוא מסופק אפי' בתפלה אינו חוזר. וכיון דאיכא פלוגתא יש מקום בראש לומר שב ואל תעשה שאני ואל יחזור. מיהו הטוב והישר שיתפלל בתורת נדבה, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, למר אפילו בלא חידוש ולמר בחידוש איזה דבר. עכ"ל.

ועייין מאמר מרדכי הנ"ל שנו"נ בדברי שיירי כנה"ג. הארכנו בהבאת הפוסקים שהבינו דדין זה שנוי במחלוקת בין מר"ן ורמ"א.

והשתא דחזינו בבירור דדעת מרן דבספק אם הזכיר יעלה ויבא מחזירין אותו דברי השתילי זיתים ברורים

מה לך הים כי תנוס

בא אברך לפני הגר"י אברמסקי זצ"ל ובישר שנתמנה למגיד שיעור וביקש הדרכה. אותו היום ראש חודש היה תחילת הזמן אמר לו היום קרינו בהלל הים ראה וינס הירדן יסוב לאחור וכו' מה לך הים תנוס...מלפני אלוה יעקב" ולכאורה יש כאן שפת יתר אלא שדוד המלך ע"ה לימדנו היאך לעורר התפעלות בליבות השומעים, דווקא על ידי שאלה ותשובה, אף אתה ברצונך להקנות לתלמידים ידיעות ויסודות, עשה זאת תמיד בדרך של שאלה ותשובה.

(הגדה של פסח "ארזי הלבנון")

בירור הלכה

שרשי
מנהגי תימן

כתית למאור

כה"ר הגאון רבי שלמה קורח שליט"א

רב ואב"ד בני ברק

ומח"ס עריכת שולחן ועוד

בדין המצה בזמנינו וברכתה

כתב הרמב"ם הל' חמץ ומצה, פרק ו' ה"ו: אחד מצה שנאפית בתנור או באילפס בין שהדביק הבצק באילפס ואח"כ הרתיח בין שהרתיח ואח"כ הדביק אפילו אפאה בקרקע ה"ז יוצא בה ידי חובה וכו'.

לא שכיח שאכילת כזית מצה לא

תהיה סעודת קבע.

אלא שנחלקו חכמי דורינו בדינם לאחר הפסח, יש סוברים שברכתם בורא מיני מזונות, ויש סוברים שלא נפקעה מהם תורת פת כל זמן ויש זמן קבוע בכל שנה לחזור ולהיות כל מאכלם רק מזה. אך כל זה במצה שנאפית בתנור, אבל בהלכה זאת שנאפית בקרקע, שכדי להיות לה דין ברכת המוציא ושלש ברכות צריכה להיות סעודת קבע, ואין דרך לאפות ולאכול מצה אפויה בקרקע, ואעפ"כ לא הזכיר רבינו שצריך דין קבע, ופשוט יש לומר, שמשום דלא שכיח שלא יהא קבע בסעודה זאת שהרי אוכלים כמה כזיתות וגם סועדים מבושר ויין ותבשיל וכל דכפין ייתי ויכול. ועיין הב"י ובכ"מ ולבוש, דלא במידי דאיכרי לחם תליא מילתא, אלא קבעו חכמים לברך המוציא וג' ברכות אפילו בכזית, אלא בלחם שדרך לקבוע עליו, ושיעור קביעות, ג' ביצים לדעת הרי"ף

כבר הרחבתי ב"עריכת שולחן- ילקוט

חיים" לברר אופן אפיית המצה, שבימים הראשונים היתה רכה כמו כל אפיות השנה, אלא שנהגו לאפותה דק עד כמה שאפשר, אע"פ שמעיקר הדין יכולה להאפות בעובי עד טפח, עיש"ב.

ומ"מ לענינינו כיון שהיא נאפית בדורותנו דקה וקשה, היה צריך להיות דינה כדין כעכים יבשים שכוססין אותן וברכתם בורא מיני מזונות כמפורש בשו"ע או"ח סי' קס"ח, שאין זה נקרא אוכל, ואין דרכם לאכול מזה הרבה אין לו דין פת אע"פ שהוא נעשה מחמשת מיני הדגן ונילוש במים, עיין פרמ"ג ומשנ"ב שם.

מ"מ כיון שבפסח כל דרכן של הבריות להיות מאכלם מזה בשבעת ימי הפסח, חשיב אוכל ודרך אכילה ודין פת.

